

Kv Paradis 56

RAÄ Lund 73:1/L1988:5459
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning och kontroll 2020–2021
Linnea Lidh

Titel: Kv Paradis 56

Författare: Linnea Lidh

Kulturmiljörapport: 2021:19

Omslagsbild: Norra Vallgatan sett från väster. Undersökningsområdet ligger på fastigheten till höger i bild. Bilden tagen i januari år 1944. Kulturens LB-arkiv, D. 136:20

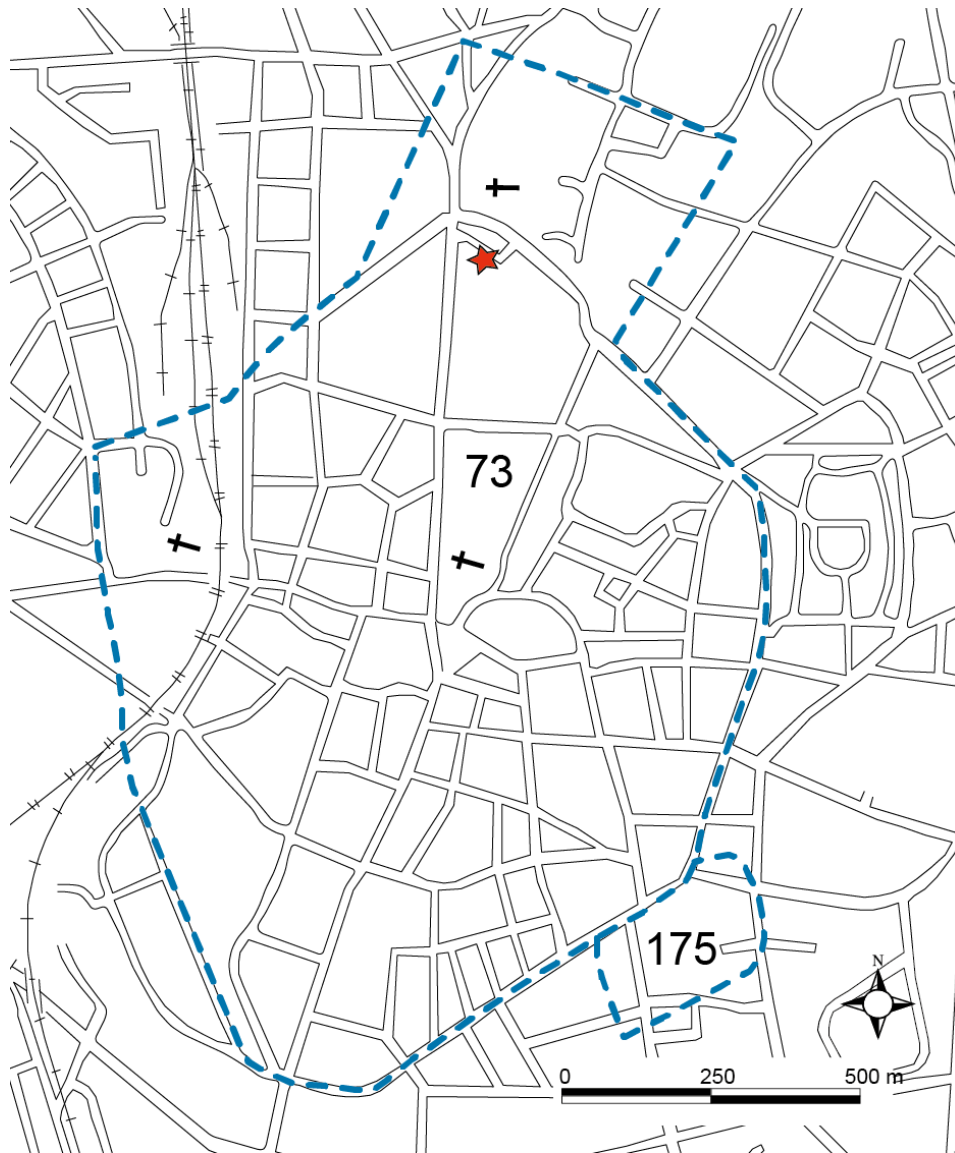
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Fornlämningsmiljö	6
Tidigare arkeologiska iakttagelser	6
Genomförande och resultat.....	7
Kulturlagerstatus	11
Förslag på fortsatta åtgärder	11
Administrativa och tekniska uppgifter.....	12
Referenser	13
Bilagor	13
Bilaga 1. Plan- och sektionsritningar	14

Sammanfattning

- Med anledning av att Hantverksföreningen Fastighet AB ämnade uppföra ett flerbostadshus på fastigheten kv Paradis 56 i Lund genomförde Kulturen en schaktningsövervakning och kontroll enligt Länsstyrelsens beslut (Lst. dnr. 431-14507-2018, Kulturens projektnr. A_2020_0059).
- Fastigheten ägdes år 1834 av garvaren Joh. Frost som expanderade bebyggelsen på fastigheten med stall-, loglänga, garveri och magasinsbyggnad. Garverihantverket fortskred på fastigheten under 1800-talet och en större fabrik med magasin uppfördes år 1899.
- I schaktet för grundläggning och i schaktet för ledningsdragning framkom byggnadslämningar i form av husfundament i gult tegel och syllstenar. Lager med raseringsmaterial och utjämningslager framkom i schakten ner till en meters djup.
- De kulturlager som berördes under schaktningsövervakningen tolkas som lämningar efter 1800- och 1900-talsbebyggelsen.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

Med anledning av att Hantverksföreningen Fastighet AB ämnade uppföra ett flerbostadshus på fastigheten kv Paradis 56 i Lund genomförde Kulturen en schaktningsövervakning och kontroll enligt Länsstyrelsens beslut (Lst. dnr. 431-14507-2018, Kulturens projektnr. A_2020_0059). Ett schakt på en yta om 145 kvadratmeter skulle grävas för nybyggnationens grundläggning där djupet skulle variera mellan 0,50–0,90 meter. Därefter skulle ett ledningsschakt för avlopp läggas söderut för att kopplas till befintlig fastighet i söder med ett djup om 0,85 meter. Ledningsschaktets sträckning reviderades senare till att även dras österut till befintliga ledningar i marken. Ett längre schakt för ny elledning skulle även dras från fastigheten, sydöst över parkeringsplatsen fram till en elstation.

Fornlämningsmiljö

Kvarteret Paradis är beläget i norra delen av Lunds medeltida stadsområde och är det största kvarteret i stadskärnan. Fastigheten ligger vid Norra Vallgatan strax innanför Lunds vallgrav och *Norreport*, en av Lunds gamla stadsportar. Bredgatan, väster om kvarteret, lades troligen ut under 1200-talet medan Norra Vallgatan fungerade som ett gångstråk innanför vallen och gick tidigare hela vägen fram till Biskopsgatan (Bevaringskommittén 1983:102).

Enligt Anders Andréns tomtrekonstruktion, som ska spegla tomtindelningen vid tiden runt 1500-talets början, ligger undersökningsområdet inom tomt nr 1:2. Enligt skriftliga källor nämns en gård i samband med tomten, som arrenderad av Bengt (Aagensen) före år 1547 och senare år 1547 omnämns den som Karin Strygers gård. År 1591 ägdes gården av sonen Aage Bentsen och hans hustru Giertrud Haagensdatter. Peder Davidsen äger gården år 1658 och han omnämns även betala jordskyld år 1661/62 (Andréns 1984:67).

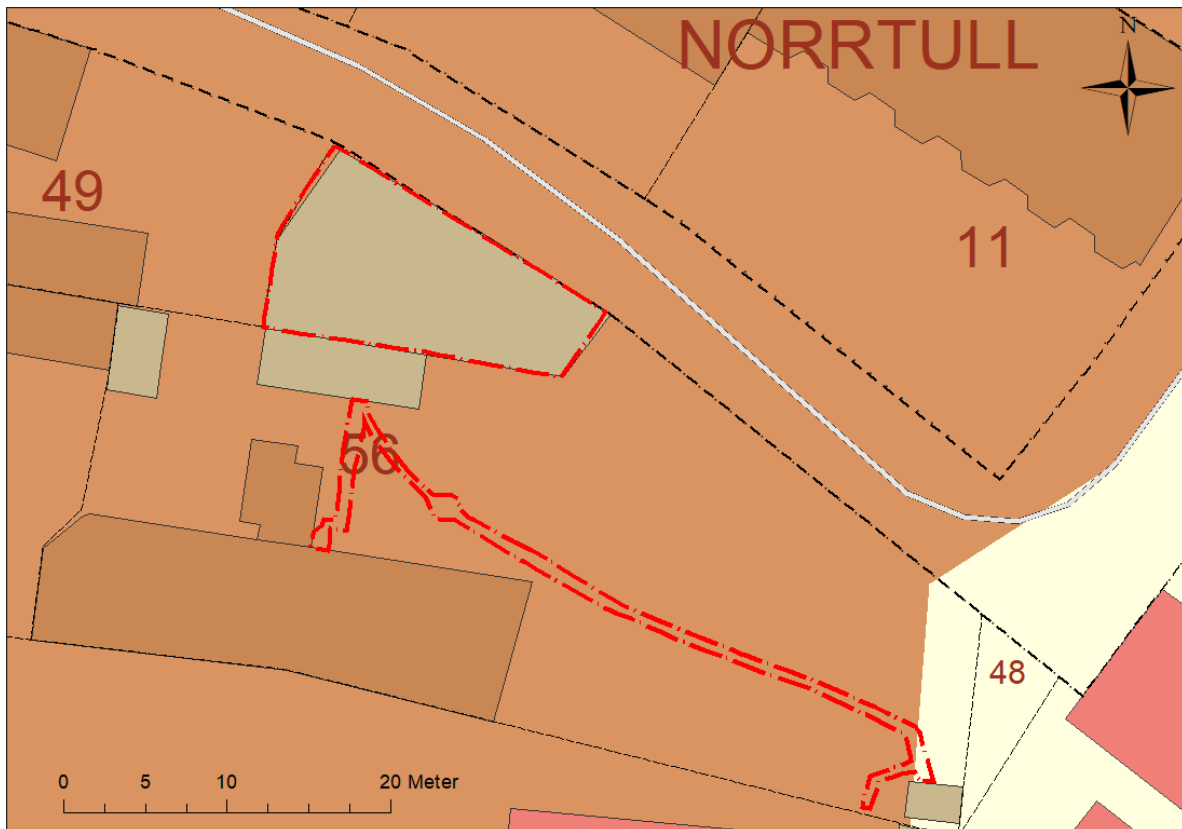
Fastigheten Paradis 56 tillsammans med fastighet Paradis 58, som ligger väster om aktuell fastighet utmed Bredgatan, var tidigare en gemensam fastighet (nr 48). Fastigheten ägdes år 1834 av garvaren Joh. Frost som expanderade bebyggelsen på fastigheten med stall-, loglänga, garveri och magasinsbyggnad. Garverihantverket fortskred på fastigheten under 1800-talet och en större fabrik med magasin uppfördes år 1899. Garveriverksamheten lades ner år 1907 efter en eldsvåda och år 1918 uppfördes det ett magasinhus på fastighetens södra sida som står där än i dag (Bevaringskommittén 1983:110f).

En garagebyggnad stod på fastigheten fram till år 2018 då den revs inför byggnationen av det nya bostadshuset.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Kvarterets norra del är ur arkeologisk synvinkel dåligt känt. Det har dock grävts ett par gånger på fastigheten och även strax utanför, här följer en kort redovisning av de arkeologiska iakttagelserna som gjorts. Om inget annat anges är uppgifterna hämtade från Kulturens LA-arkiv.

År:	Kommentar:
1985	En förundersökning genomfördes på fastigheten och omfattande ett ca 25 kvadratmeter stort schakt. Schaktets djup uppgick till en meter där inga bevarade kulturlager kunde konstateras.
1996	VA-ledning på fastigheten kv Paradis 49 skulle läggas ner och det konstaterades att det fanns ca 1,30 meter bevarade kulturlager i området (Karlsson 2007:2).
2012	En förrådsbyggnad inom undersökningsområdet skulle uppföras. Schaktet blev som mest 0,60 meter djupt där enbart en mindre del omfattade bevarade kulturlager (Balic 2012:3).
2017	En geoteknisk undersökning genomfördes på undersökningsområdet inför det planerade bygget. Proverna visade på välbevarade kulturlager, från 0,50 meters djup (Guldåker 2017:2).

Figur 2. Schaktade ytor markerade i rött. © Lantmäteriet

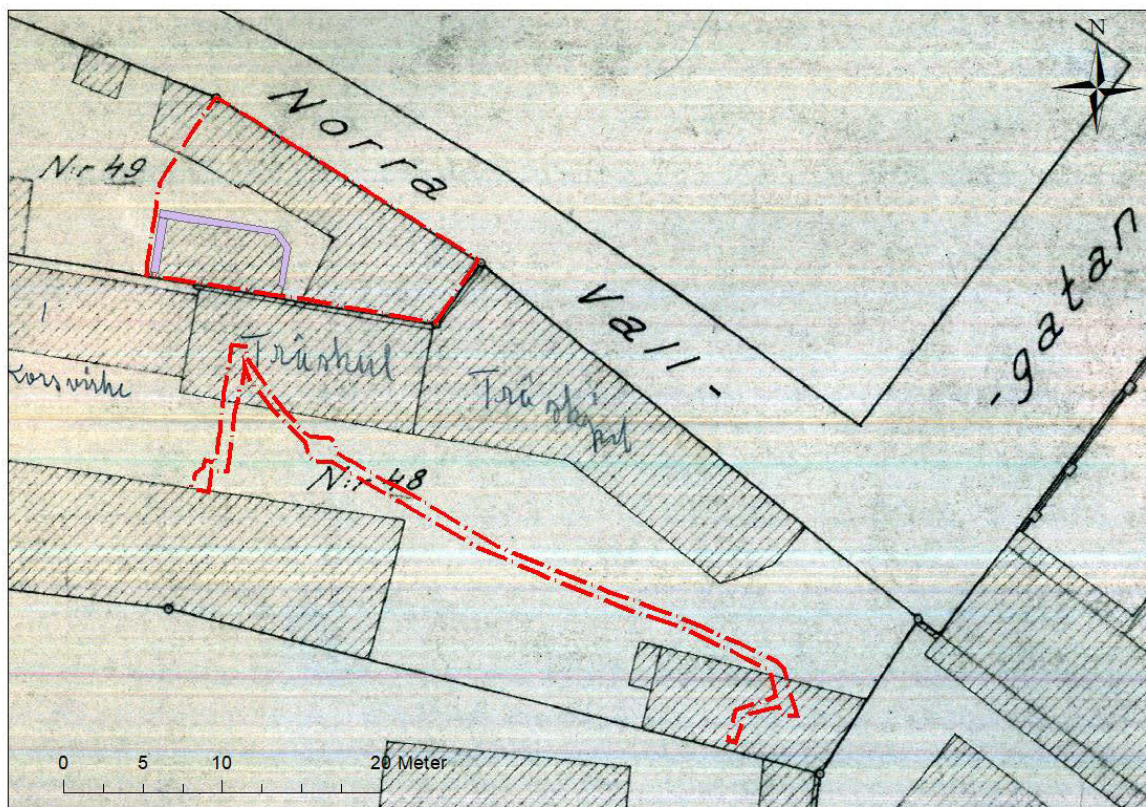
Genomförande och resultat

Plattan till garagebyggnaden som tidigare fanns på platsen var vis schaktningsövervakningens början redan borttagen och det är oklart hur mycket av underliggande lager som schaktats bort. Sommaren år 2020 schaktades ytan för nybyggnationens grundläggning (se planritning i bilaga). Då schaktmassorna inte kunde köras iväg direkt schaktades den norra delen av området bort först så att ytan kunde dokumenteras arkeologiskt. Därefter flyttades massorna över till den besiktade sidan och den södra delen schaktades fram. Längst hela schaktets norra sektion låg ett elledningsschakt innehållandes sand.

De översta massorna ner till ca -0,20 meter bestod av en blandning av sand, matjord och en del raseringsmaterial och kommer möjligen från när garagebyggnaden som stått på platsen revs år 2018. Under det kom ett grått lerig siltlager innehållande en del träkol, koks, bränd lera, tegelbrockor och enstaka djurben. I schaktets sydöstra del framträdde en tegelgrundmur i gult tegel, utan fog men liggandes i sättsand (fig. 3). Denna kan kopplas till den tegelgrundmur som iakttogs direkt söder om schaktet vid en schaktningsövervakning år 2012. Denna grundmur stämmer väl överens med ett gårdshus som kan ses på R. Blomqvists karta över Lunds bebyggelse (fig. 4) och fotografier från 1940-talet (fig. 5).

Figur 3. Tegelgrundmuren syns centralt i bild i östvästlig riktning. Bilden tagen från sydöst.

Figur 4. Schaktet markerat i rött och den dokumenterade grundmuren i lila på Ragnar Blomqvists karta hämtat ut Kulturens LB-arkiv där man ser bebyggelsen i Lund under 1950- och 1960-talen.

Figur 5. Gårdshus inne på dåvarande fastighet Paradis 49, numera riven. Bild från Kulturens LB-arkiv, taget år 1940–41 från nordväst.

I norra delen av schaktet framkom koncentrationer av träkol och bränd lera, som möjligen kan kopplats till avröjning från en brand. Även detta kunde dokumenteras år 2012. En rund konstruktion av lera med smuligt kalkbruk i mitten kunde dokumenteras i schaktets östra sida. Konstruktionen tolkas som en tillfällig förvaringsgrop av kalkbruk, troligen vid uppförandet av en byggnad i närheten. Arbetet utfördes enligt planen och villkoren i beslutet följdes. Schaktet för grundläggningens djup varierade mellan 0,30 och 0,75 meter. Inga daterande fynd hittades, men den framschaktade ytan tolkas vara lämningar från 1800-talet.

Våren år 2021 inkom kompletterande ritningar för schakt för nytt VA och eldragning till den nya fastigheten (se bilaga för planritning). Detta schaktningsarbete utfördes mellan 2021-06-21 och 2021-06-29. Ett 9 meter långt och 0,80 meter brett schakt drogs från den befintliga fastigheten i söder till förrådsbyggnaden intill nybyggnationen. Från förrådsbyggnaden drogs ett 43 meter långt och 0,60 meter brett och schakt tvärs över fastigheten till en elstation i sydöst.

Det nordsydliga schaktet var ca 0,90 meter djupt och bestod i södra delen av ett grått lerigt omrört lager och i den norra delen låg mycket raseringsmaterial under bärlagren (se sektion I i bilaga). En murad tegelvägg i östvästlig riktning framkom i schaktet på ett djup av 0,65 meter och bestod av minst två skift i gult tegel. Resterna av tegelväggen och raseringen är troligen från byggnader som uppfördes på fastigheten under 1800-talet.

Det tvärgående schaktet var under de första 9 metrarna ca 1 meter djupt för att nya VA-ledningar skulle dras fram till de befintliga ledningarna i marken. På denna sträcka påträffades mest raseringsmaterial innehållande mycket tegelbrockor samt en del väldigt mörknade träplankor. I området vid de äldre ledningarna framkom i botten av schaktet på 1,10 meters djup ett svart/rött lerigt, möjligen organiskt lager med en stark lukt. Lagret innehöll en del läderspill och tolkas vara reser från tiden då platsen varit garveri. Resterande 34 meter schakt grävdes enbart mellan 0,60 och 0,70 meter djupt då det var el som skulle förläggas i schaktet. Under stenläggningen framkom sand och bärlager ner till ca 0,40 meters djup där ett grått kompakt lerigt utjämningslager tog vid och kunde följas hela sträckan (se sektion II i bilaga).

Figur 6. Schaktet för elledningar tvärs över fastigheten. Sett från öster.

Österut i schaktet framkom en murad tegelvägg i gult tegel i nordsydlig riktning från ett djup av 0,25 meter ner till schaktbotten på 0,65 meter. Ca 2 meter öster om denna tegelvägg framkom några större stenar 4–5 meter i diameter samt en del gult tegel i botten på schaktet. Massorna kring stenen innehöll

mycket kalkbruk och tegelkross. Detta tolkas som rester av de byggnader som tillhörde garveriet under 1800-talet. De sista 3,50 metrarna fram till elstationen innehöll mycket raseringsmaterial.

En skärva från en trebengsgräva av yngre rödglaskeramik (ej omhändertaget) framkom i de omrörda massorna i ledningsschaktet mellan fastigheterna annars framkom inga daterande fynd. De kulturlager som berördes under schaktningsövervakningen tolkas som lämningar efter 1800- och 1900-talsbebyggelsen.

Kulturlagerstatus

Undersökningsområdet bestod av en del raseringslager men även rester av konstruktioner från senare tid kunde dokumenteras. Då senare tids bebyggelse bara delvis raserats och sedan jämnats ut finns det potential för de äldre underliggande kulturlagren på fastigheten att vara välbevarade.

Förslag på fortsatta åtgärder

Arbetet är avslutat och inga fortsatta åtgärder behövs.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-14507-2018
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2020_0059
Trakt/kvarter/fastighet	Kv Paradis 56
Socken	Lund
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Grundläggningsarbete
Uppdragsgivare	Hantverksföreningen Fastighets AB
Typ av undersökning	Schaktningsövervakning och kontroll
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Linnea Lidh
Övrig personal	Sebastian Boström
Fältarbetstid	2020-08-11– 2021-06-29
Fälttid, arkeolog, tim	14 timmar
Fälttid, maskin, tim	-
Yta, m ²	200 m ²
Kubik, m ³	108 m ³
Schaktmeter, m	- m
Fyndmaterial	Inga fynd tillvaratogs.
Ritning, dokumentation	3 st A3 ritfilm: 2 planritningar skala 1:100 och 2 sektionsritningar skala 1:20, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	9 digitala fotografier
Analys	-
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Kv Paradis 56

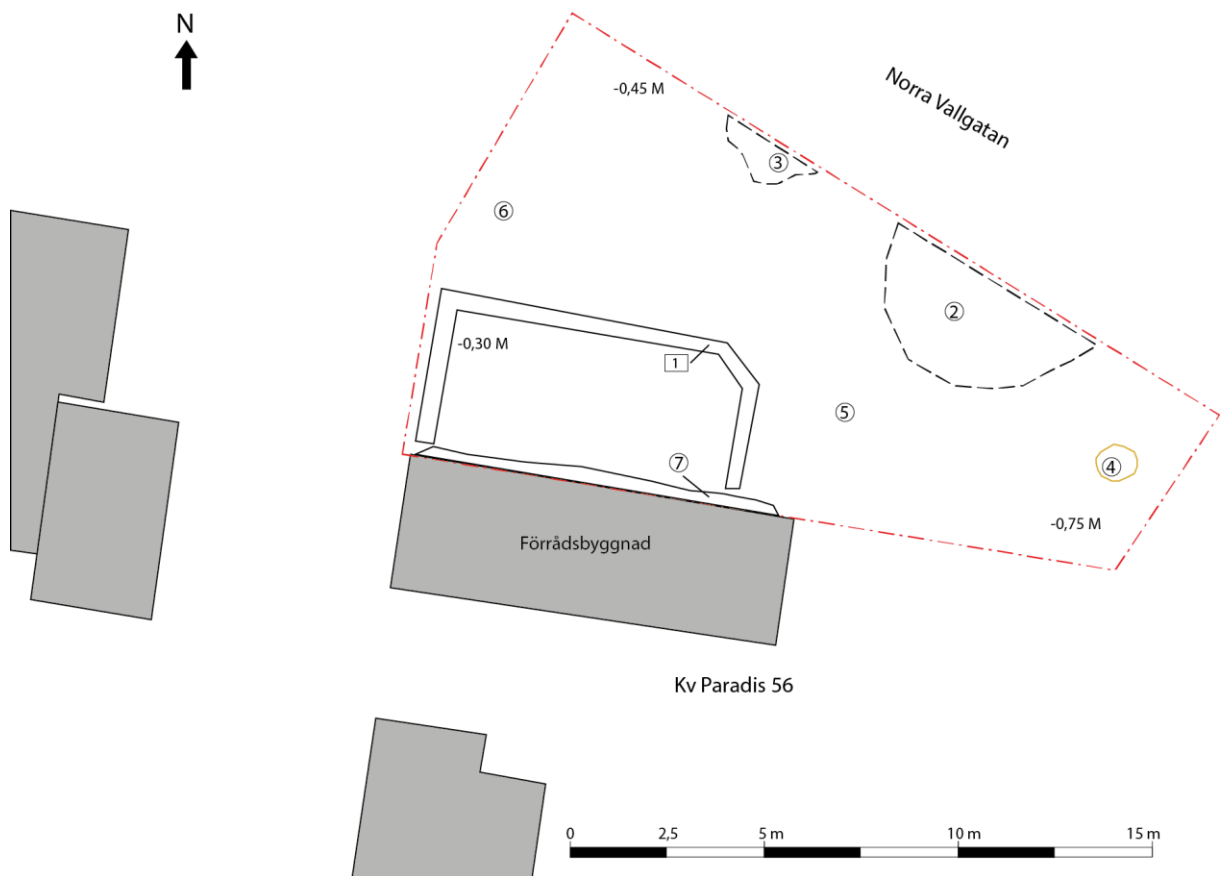
Referenser

- Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. I: *Medeltidsstaden* 56. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Balic, I. 2012. Kv. Paradis 56 Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 418.
- Bevaringskommittén. 1983. *Lunds stadskärna*. Bevaringsprogram Krafts rote. Lund.
- Gudlåker, A. 2017. Kv Paradis 56, fornlämning nr Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Geoteknisk undersökning 2017. *Kulturmiljörapport* 2017:25.
- Karlsson, M. 2007. Kv. Paradis 49, Lund Arkeologisk förundersökning 2007. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 235.

Bilagor

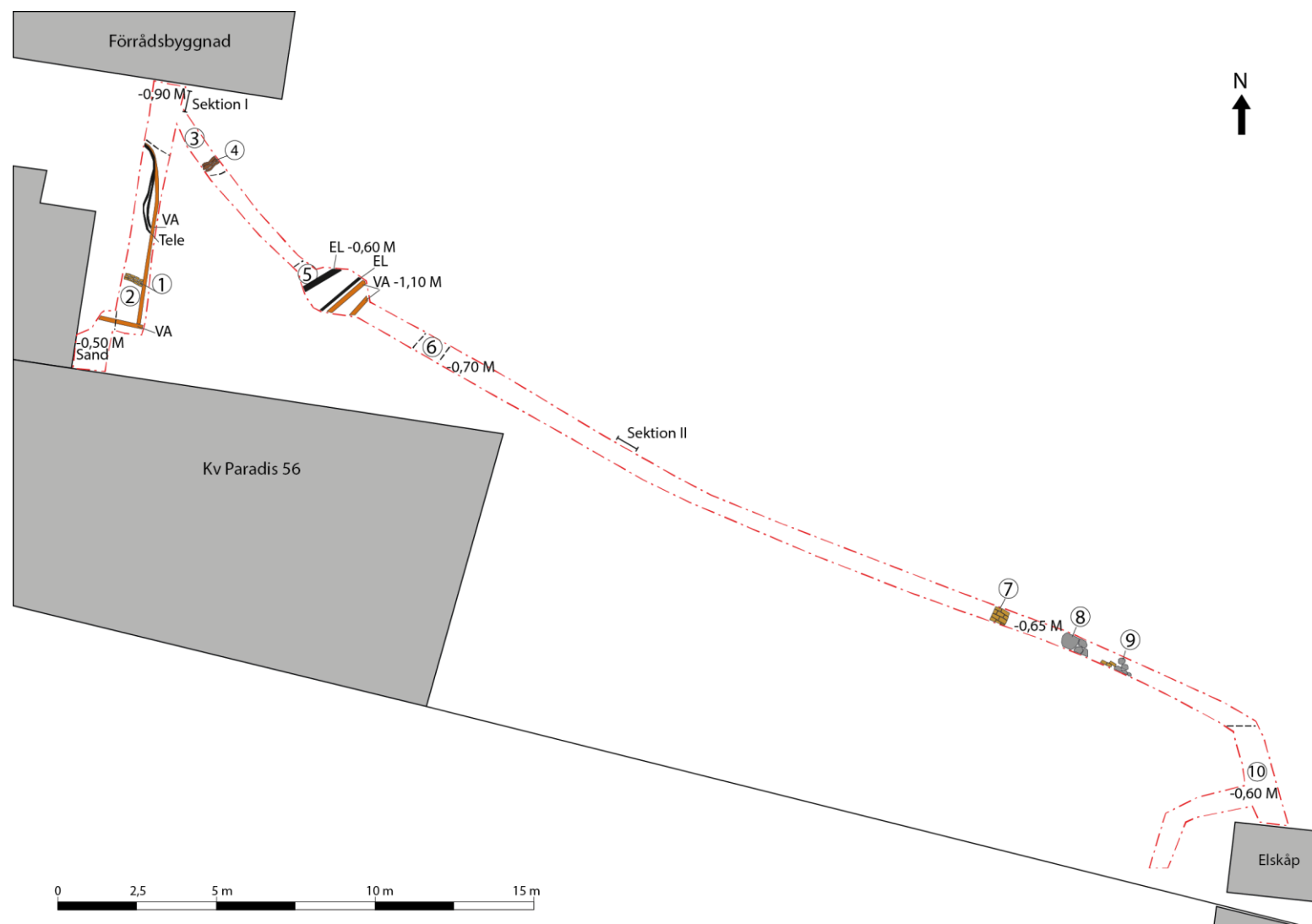
1. Plan- och sektionsritningar.

Bilaga 1. Plan- och sektionsritningar

Schaktet för byggnadsgrund, norra delen av arbetsområdet.

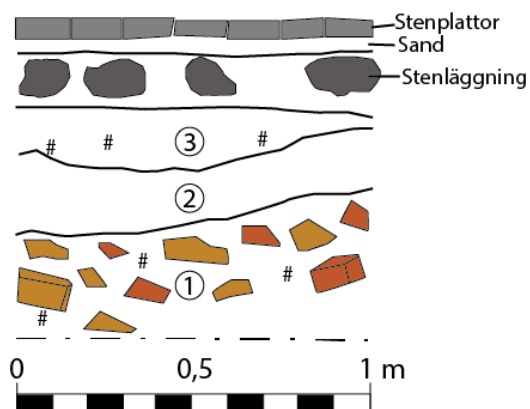
1. Grundmurssyll i tegel till byggnad som stått på platsen under 1900-talet.
2. Område med koncentrationer av träkol och bränd lera. Tolkas som avröjning efter brand.
3. Koncentration av träkol, tolkas som brandlager.
4. Förvaringsgrop för kalkbruk.
5. Grå kompakt lera. Innehåller träkol, enstaka bränd lera, tegel och fläckar med moränlera. Utjämning.
6. Grå kompakt lera. Innehåller mycket tegelbrockor. Omrörda massor med rasering.

Schaktet för VA och el, södra delen av arbetsområdet

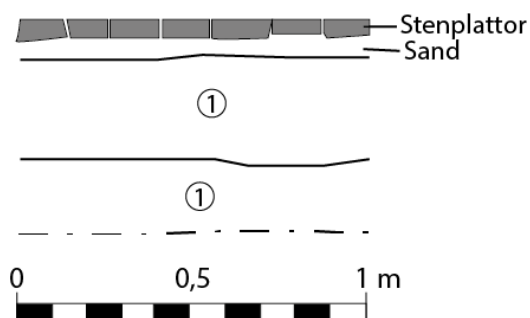
Kontextbeskrivning för VA- och elschakt:

1. Gult och rött tegel i östvästlig riktning, 2 skikt. Ligger mellan 0,65 och 0,90 meters djup. Rester av murad vägg.
2. Grå kompakt lera med inslag av träkol, tegel och koks. Oblandat lager. Fynd av keramik skärva från en trebensgryta i yngre rödgods, ej omhändertaget då lagret tolkades som omrört.
3. Grå lera med inslag av mycket raseringsmaterial. Tegel, rött och gult, och sten.
4. Träplankor som var väldigt mörknade och fragmentariska i botten av schaktet. Raseringsmaterial.
5. Sista 0,10 metrarna i schaktet bestod av ett svart/rött lerigt lager. Möjligen organiska rester. Luktat mycket speciellt och skarpt. Innehöll läderspill. Tolkas som resterna från garveriet som legat på platsen.
6. Gult tegel på höjden. Från 0,15 meter under marknivån till botten av schaktet. Ingen konstruktion, raseringsmaterial
7. Murat gult tegel i nordsydlig riktning, mellan 0,25 till 0,65 meter. Murat med murbruk i minst 4 skift. Grusigt och sandigt runt omkring.
8. Sten, ca 0,50 m i diameter. Rån 0,50 meters djup. Ligger i kalkbruk och kross av gult tegel. Rester av grundstenar?
9. Gult tegel och sten (0,40 m i diameter). Mycket kalkbruk och tegelkross. Rester av byggnadsgrund?
10. Område med mycket raseringsmaterial.

Sektion I, sett från väster.

1. Grå lerig silt med mycket raseringsmaterial av röda och gula tegelbrocker. Innehåller mycket träkol, aska och sot.
2. Grå grusigt och lerigt. Innehåller en del mindre sten och tegelkross. Utjämningslager.
3. Gul sand och lera. Innehåller en del träkol. Utjämningslager.

Sektion II, sett från söder.

1. Grå kompakt lera. Innehåller tegelkross och en del mindre sten. Utjämningslager.
2. Brungrå grus. Bärlager/utjämning.

2021

- 2021:1 Botanicum 15, Lund. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2016. Aja Guldåker.
- 2021:2 Hustoftagårdens halmtak. Hustofta 3:6. Höganäs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Henrik Borg.
- 2021:3 Kv Paradis 51, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2018. Adam Hultberg.
- 2021:4 Hörby kyrka, Hörby socken, Hörby kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan. Carita Melchert.
- 2021:5 Sankt Måns 21. /RAÄ Lund 73:1/. Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad & kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning samt. schaktningsövervakning 2020. Sofia Lindberg.
- 2021:6 Kv Sankt Thomas 39, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning, geoteknik 2018. Aja Guldåker.
- 2021:7 Clemenstorget. RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019–2020. Linnea Lidh.
- 2021:8 Kv Myntet 10, Lund. RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Linnea Lidh.
- 2021:9 Kv Domkyrkan 1, Lund Ändring av västportalens trappa på Lunds Domkyrka. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/ Lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2010. Gertie Ericsson.
- 2021:10 Kv Sankt Peter 27, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2021:11 Lunds Domkyrka, södra korsarmens trappa och fasader. Lunds stad och kommun, Skåne län. Byggnadsarkeologisk undersökning 2020. Adam Hultberg.
- 2021:12 Glemmingebro medborgarhus. Glemminge 137:1. Ystads kommun, Skåne län. Byggnadsminnesutredning 2021. Henrik Borg.
- 2021:13 Kv Tegnér 2 och 7. RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Linnea Lidh.
- 2021:14 Brunnsgratan och Östra Vallgatan. RAÄ Lund 73:1 och 175:1 / L1988:5459 och L1988:5060. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019–2020. Linnea Lidh.
- 2021:15 Kryptan 10. Fornlämning RAÄ Södra Sandby 93:1/Lämningsnr L1988:6337 Södra Sandby bytomt, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Linda Billström.
- 2021:16 Innerstaden 2:1, Magle Stora Kyrkogata, Stora Tomegatan och Agardhsgatan. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/ L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021. Imelda Bakunic Fridén.
- 2021:17 Björka by, Kulturhistoriskt underlag. Helsingborgs stad, Skåne län. 2021. Lena Hector och Carita Melchert.
- 2021:18 Flyinge 22:44, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2021. Carita Melchert.
- 2021:19 Kv Paradis 56. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och kontroll 2020–2021. Linnea Lidh.